

D.G. Moldenhawer 250 år

Forelæsning om den første overbibliotekar ved Det Kongelige Bibliotek, holdt 3. december 2003 på Danmarks Biblioteksskole

Af Ole Harbo, cand.polit., Danmarks Biblioteksskole

Daniel Gotthilf Moldenhawer blev født i Königsberg i Østpreussen d. 11. december 1753. Det er, hvad indskriften på hans grav fortæller; men årene 1751, 1752 og 1754 er nævnt som hans fødeår i litteraturen.

Hans far var professor i Königsberg, men blev i 1765 dompræst i Hamburg, hvor Moldenhawer voksede op og gik i skole. Han blev student i 1773 og kom til universitetet i Göttingen, netop i dets glansperiode, og her fik flere af universitetets lærere stor indflydelse på ham. Det gælder orientalsk Michaelis, idémændene bag ekspeditionen til "det lykkelige Arabien", kirkehistorikeren Walch samt filologen Heyne, der også var universitetsbibliotekets leder, det første universitetsbibliotek der blev et moderne brugsbibliotek for forskning og uddannelse, og som blev et forbillede for mange andre biblioteker, bl.a. det senere og berømte Boston Public Library.

Heyne blev hans mentor, og det var på hans anbefaling, efter at han havde taget teologisk eksamen, og demonstreret pædagogiske evner i Göttingen, at A.P. Bernstorff gjorde ham til professor ved universitetet i Kiel i 1777, først i filologi og siden i teologi. Han oversatte klassiske tekster til tysk og holdt sprogfaglige forelæsninger

om hebraisk, kaldæisk, syrisk og arabisk. I 1782 tog han den teologiske doktorgrad i Kiel.

Ove Høgh-Guldberg blev opmærksom på ham. Bl.a. hjalp Moldenhawers far til ved at dedicere sit værk fra 1782 til netop Guldberg, og Moldenhawer fik bevilling til en 3-årig udlandsrejse, hvorefter han skulle berette om de pågældende landes forhold og genindtræde i statens tjeneste ved sin hjemkomst. Det studiemæssige formål var bibelkollationer til brug for en udgivelse af Det nye testamente.

Guldberg – der havde gennemført indfødsretsloven – fandt ham egnet til opgaverne; men havde problemer med, at han var tysk, og korresponderede derfor med ham på fransk! Rejsen gik til Holland, England, Frankrig, Spanien og Italien; men Moldenhawer havde tillige sin egen dagsorden. Som mange andre af datidens intellektuelle var han frimurer og interesseret sig derfor stærkt for Tempelridderne og deres historie og dermed også for inkquisitionen.

At han lærte meget på rejsen er utvivlsomt, men det kneb med dokumentationen. Han fik aldrig lavet den ønskede rejserapport, og det litterære resultat var en oversættelse til tysk af procesakterne mod Tempelherrerne.

Under udlandsrejsen i 1783 blev Moldenhawer udnævnt til professor i teologi ved Københavns Universitet, og han blev hurtigt en forgrundsfigur i det akademiske miljø. Han holdt forelæsninger om dogmatik, moral og eksegesis og det på latin! Til tider havde han op imod 200 tilhørere, og flere i samtiden var dybt imponerede af hans foredrag. I årene 1790-91 og 1799-1800 var han rektor for universitetet, og fra 1790 blev han medlem af kommissionen til

reform af det højere undervisningsvæsen og forordningen af 1809 er i høj grad hans værk.

Han fratrådte som professor i 1805, men blev i stedet for medlem af universitetets direktion, hvilket han var indtil 1817. Han gjorde sit til at få knyttet folk som H.C. Ørsted, P.E. Müller, L. Engelstoft og P.O. Brøndsted til universitetet.

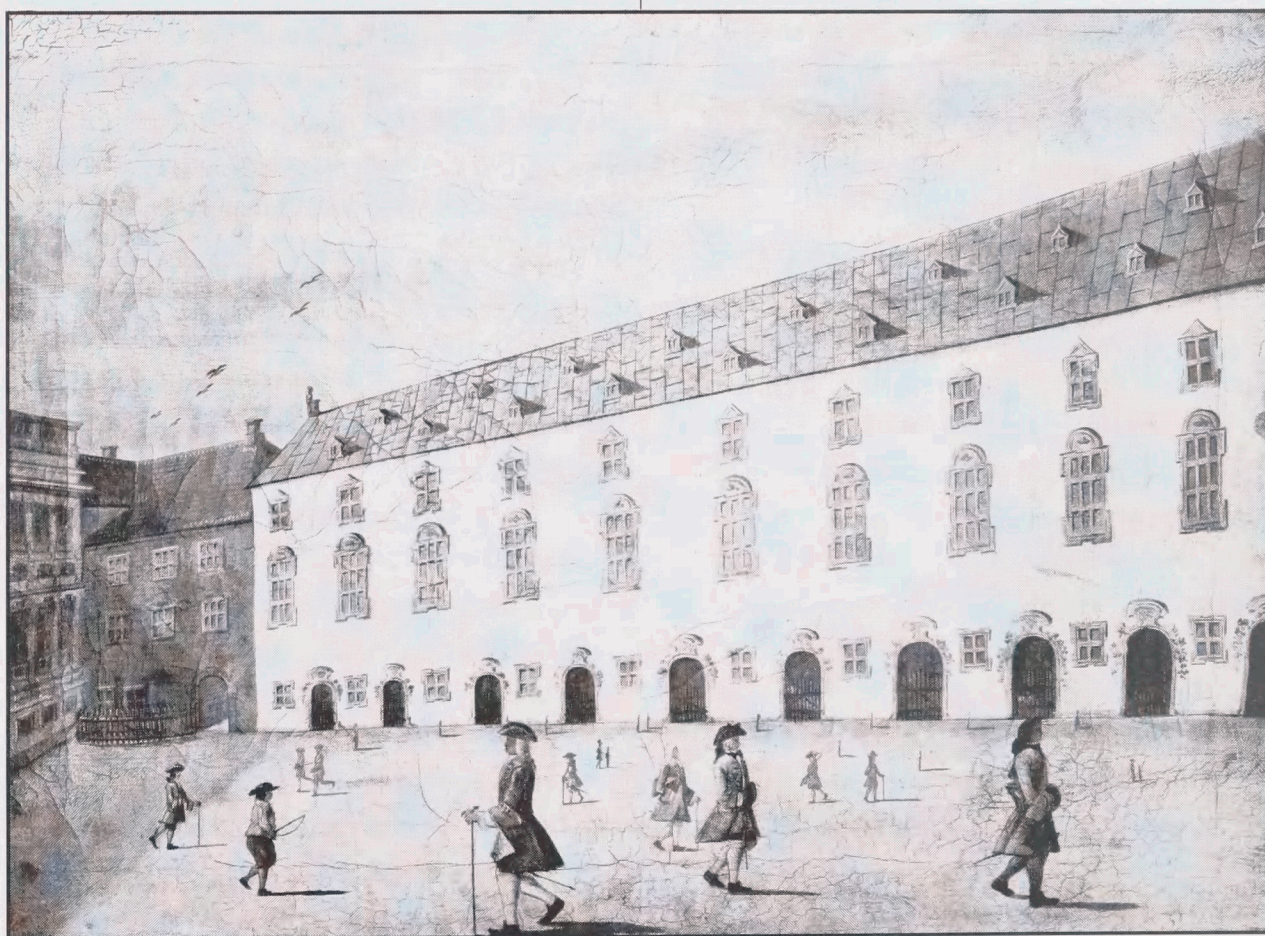
I 1808 blev han tillige direktør for det pædagogiske seminarium, forgængeren for pædagogikum.

Igen i 1786-87 var han på rejse, denne gang i diplomatisk mission til Spanien.

Med disse mange gøremål er det forståeligt, at han ikke fik noget større forfatterskab, og så kom herudover fra 1788 hvervet som overbibliotekar for Det store kongelige bibliotek.

Overbibliotekar ved Det Kgl. Bibliotek

Den 29. marts 1787 døde Jon Erichsen pludseligt, og der var ikke nogen oplagt efterfølger som leder af biblioteket. Regeringen tog sig god tid til at finde efterfølgeren, fordi man ønskede nærmere at beskrive bibliotekslederens opgaver i en fremtid, der omfattede offentlig adgang til biblioteket.

På Moldenhawers tid i slutningen af 1700tallet og begyndelsen af 1800tallet havde Det Kongelige Bibliotek til huse i den daværende Kunstammerbygning. Husets midterste etage bestod af et stort bogrum, som løb gennem hele husets længde. Bygningen ligger over for Christiansborg og rummer i dag det nuværende Rigsarkiv. (Kopi af fotografisk gengivelse af Johannes Rach og Hans Heinrich Eegbergs maleri fra 1749).

Der var 7 ansøgere til embedet og blandt disse fandt bibliotekschefen, grev Reventlow, 3 mest egnede: professor Baden, professor Moldenhawer og digteren Gerstenberg. Der var også kræfter, der havde forsøgt at overtale Jens Baggesen til at søge, men han var for beskeden til at anse sig for egnet. De fire andre ansøgere var: professor A.C. Hviid, landvæsensconducteur Morville, pagehofmester Rigels og generalfiskal Wiwel.

I sin ansøgning skrev Moldenhawer bl.a. "Die Kunde alter und neueren Sprachen und die Literaturkenntnisse, die zu einer solchen Stellung wesentlich sind, habe ich von früher Jugend auf geliebt. Es hat nur eben so wenig an Zeit als an der erwünschtesten Gelegenheiten gefehlt, sie auf meinen ausländischen Reisen und durch eine vertraute Bekanntschaft mit den berühmtesten Bibliotheken in Europa in der erforderlichen Umfange erweitern zu können, die besten Jahre meines bisherigen Lebens, waren eine fortgehende Vorbereitung zu ihr."

Den 9. maj 1788 fik Moldenhawer bestalling som overbibliotekar, den første, der fik denne titel. De tidligere havde blot været bibliotekarer.

Her skal nævnes, at bibliotekschef var det regeringsmedlem, der havde ansvaret for biblioteket, altså datidens kulturminister. Otto Thott var det indtil sin død og blev efterfulgt af Reventlow og A.P. Bernstorff fungerede 1789-94, mens Reventlow var gesandt i Sverige. Fra 1802 var Hertug Frederik Christian af Augustenborg bibliotekschef.

Embedet som Moldenhawer skulle forvalte havde Reventlow beskrevet således:

"Et Embede, som efter min Natur ikkun kan forestaaes af en Lærd og altid, saavidt mueligt burde tildeles Den, som var det fuldkommen efter Ordets sande og egentlige Bemærkelse og som foruden de dermed nødvendige forbundne almindelige udbredte Kundskaber i de fleste og fornemste lærde Videnskaber tillige have erhvervet sig en vis Anseelse endog udenlands, for sin bekiendte Duelighed."

– Internationalisering er overhovedet ikke noget nyt! –

Den instruks, Moldenhawer fik, redegjorde for forholdet mellem bibliotekschefen og overbibliotekaren og gennemgik dennes pligter, og her nævnes allerede: "Da Wir unsere grosse Bibliothek zum allgemeinen und öffentliche Gebrauche bestimmen..." – Det var altså allerede i 1788 situationen at gøre biblioteket offentligt og inden det skete, kunne værker, der ikke var alt for kostbare, udlånes til lærde og embedsmænd i hovedstaden, især professorer.

Og: "damit sie in dieser Absicht in eigentlichen Verstande eine Bibliothek des Staats heissen könne", altså et bibliotek der retter sig mod alle kongens riger.

Det pålægges også overbibliotekaren at udfærdige en Real-katalog og en alfabetisk ditto.

Bogindkøbene

Da Moldenhawer tiltrådte, var der 3000 Rdl. til rådighed for biblioteket om året og dette var lagt fast for de næste 6 år. Det var i datiden en stor ting at have et fast budget; men det skulle vise sig at være alt for småt til den forestående udvidelse af samlingerne.

Ein warhafft vnd erschrocke-
liche Geschicht:

Von D. Johann

Fausten/ dem weibeschreyen
Zauberer vnd Schwarzkünstler/ wie er
sich dem Teuffel mit Leib vnd Seel/ auff 24. Jar
lang mit seinem eigen Blut ver-schrieben/ Was er hier
zwischen für ein Gottloß Epicurisch leben geführt/ vnd
was für seltsame Abenteuer er getrieben/ bis er
endlich von dem Teuffel nach vera-
lauffener zeit jämmerlich vmb-
gebracht vnd hingefürt
worden.

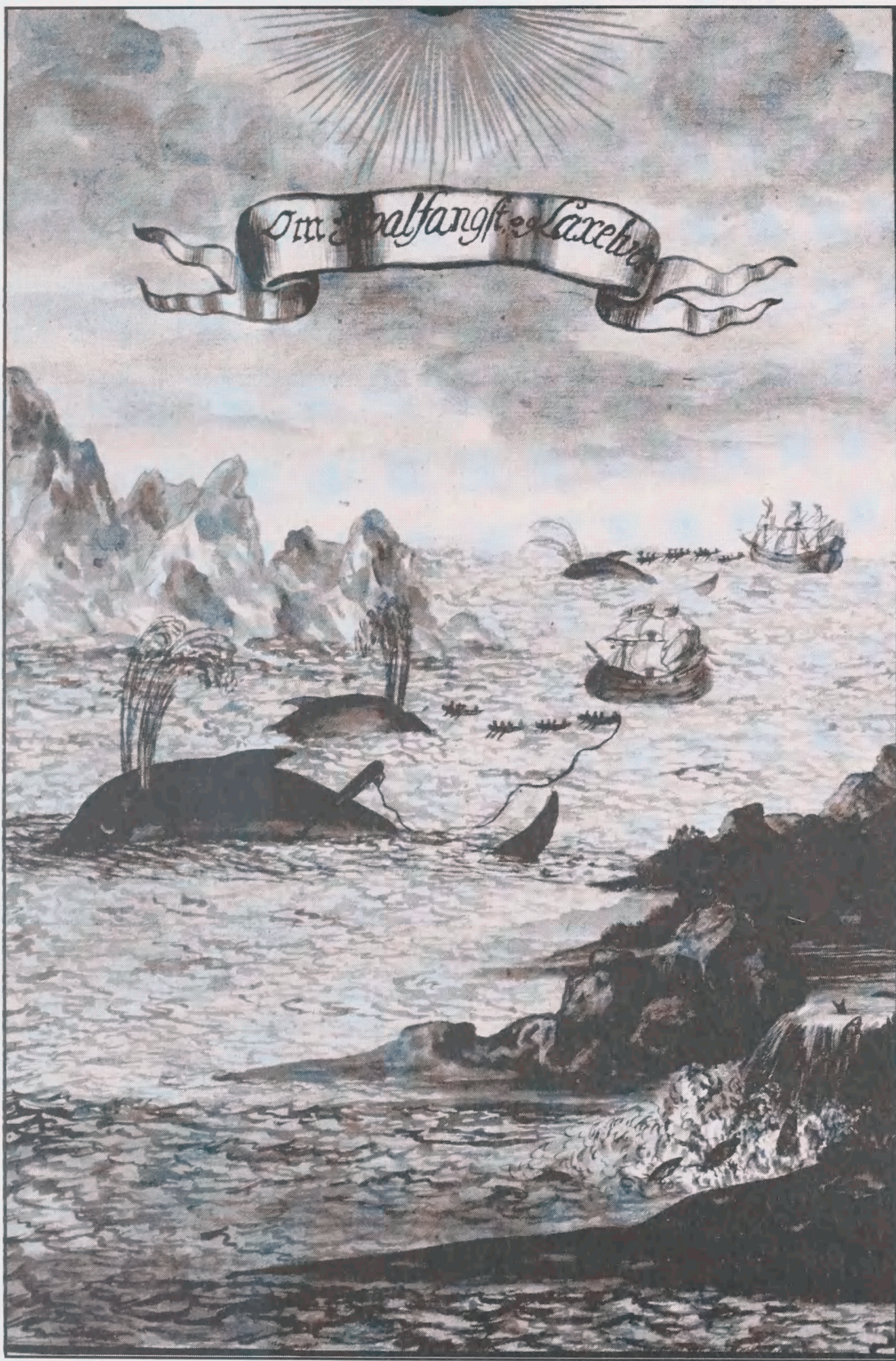
Allen Gottlosen/ Übermütigen/ vnd
jehemigen Menschen zu einem erschrecklichen
exempel vnd trewberzigten warnung an tag ges-
ben/ vnd auß dem vorigen getruckten
teuffelischen exempel in reys-
men verfasst.

I. Petri 5.

Seye nüchtern vnd wachet/ dann ewer Widersacher
der teuffel gehet vmbher wie ein brüllender Löwe
vnd sucht welchen er verschlinge/ etc.

Anno M. D. LXXXVII.

P.F. Suhms eksemplar afførsteudgaven af den rimede Faustbog, trykt i Tübingen 1587/1588.
Dette eksemplar er det eneste, som kendes. Der indkøbtes ca. 100.000 bind fra Suhms samlinger.
(Det Kongelige Bibliotek).

Hans Lillieskiolds *Speculum boreale*, dvs. en beskrivelse af Finmarken i Nordnorge, dateret 1701. Lillieskiold var amtmand for Finmarken, og foruden at bygge beskrivelsen på selvsyn har han benyttet sig af sin adgang til amtsarkivet. Håndskriftet er flot udstyret med kolorerede billeder, hvoraf vises illustration til afsnittet „Om Hvalfangst og Laxelver“. Ca. 60.000 bind blev indkøbt fra Thotts samlinger. (Det Kongelige Bibliotek).

I Moldenhawers tid tredobledes Det Kgl. Biblioteks bestand, først og fremmest ved køb på store auktioner, ved enkeltkøb; men også ved gaver af betydeligt omfang.

Moldenhawer lod ikke nogen chance for indkøb gå sin næse forbi og udviste en enorm kreativitet og overtalelsesevne, når der skulle skaffes finansiering.

Fra Thotts samlinger købtes ca. 60.000 bind og fra Suhm 100.000; men hertil kom køb af samlinger fra Luxdorph, Holstein-Ledreborg, J.H.E. Bernstorff m.fl.

Allerede i 1791 bad Moldenhawer om et forskud på 4.600 Rdl., og det fik han tillige med tilladelse til at optage et lån på 5.000 Rdl. Det var ikke småpenge i relation til et årsbudget på 3.000 Rdl.

Han fik megen støtte af Schimmelman, datidens finansminister; men han fik dog ikke øget bibliotekets annuum til 4.000 Rdl., hvilket var ønskværdigt pga. renter og afdrag på det optagne lån, der ville reducere beløbet til bogindkøb med 800 Rdl. om året.

Moldenhawer foreslog nu, at den tyske hofpræsts gage i 2 år skulle tilfalde biblioteket, idet han tilbød selv at forestå en del af dette embedsforretninger, nemlig gejstlige foredrag; men forslaget blev dog ikke antaget.

I 1793 forlængedes de 3.000 Rdl. uden tidsbegrænsning og en gæld på godt 3.000 Rdl. blev eftergivet samtidig med at et nyt forskud på 3.300 Rdl. blev bevilget, og biblioteket fik tillagt indtægterne fra salget af "Scriptores rerum danicarum".

Men biblioteket skulle nu betale 1.660 Rdl. om året til renter og afdrag, og fra 1796 skulle der udredes 800 Rdl. til Suhm (og hans enke) for overtagelsen af

Suhms samlinger. Det er et velkendt trick at få en stor engangssum forvandlet til en årlig ydelse, og Moldenhawer havde tillige det held, at livrenten til Suhm og hans enke blev kortvarig.

Det var derfor nødvendigt med nye forskud, og fra 1793 til 1802 blev der ydet forskud på i alt 12.987 Rdl. 5 mk. og 2 sk. Det endte med, at der ved kongelige resolutioner i 1803 og 1804 blev afviklet gæld til Statskassen og banken på i alt 20.123 Rdl. og 89 sk. ved, at dubletterne fra Suhms samling blev overladt til fonden, Ad usus publicus, og bibliotekets annuum hævedes til 4.500 Rdl., som endda skulle hæves til 5.000 Rdl., hvis dubletterne kunne sælges til et beløb, der oversteg gælden. En meget smart sikring, der dog ikke fik betydning.

Der blev i 1805 forhandlet med Rusland om at sælge dubletterne for 30.000 Rdl., men det gik – som de fleste bekendt – anderledes. Det var ved Moldenhawers indgriben det lykkedes at bevare hele Suhms samling i Danmark, idet der også da var forhandlinger om salg af samlingen til Rusland, og dubletterne blev i 1811 overdraget det nystiftede norske universitet. Der er nogen usikkerhed om, hvor mange værker det drejede sig om, Sverdrup – den første universitetsbibliotekar – angiver noget over 20.000; mens andre kilder anslår, at der var tale om næsten 30.000 bind.

Også gymnasiet i Altona og Jønstrup seminarium fik nogle af dubletterne.

Trods krig var bibliotekets gæld slettet og de årlige ydelser forhøjet.

Moldenhawer brugte også andre metoder til at få sammenhæng i økonomien. F.eks. lagde han ud af egne midler på forventet efterbevilling og han lavede tuskhandel, så dubletter af gamle værker

blev knyttet mod nye værker. Dette er sikkert også sket med dubletter fra Suhms samling.

Da han købte de 60.000 bind fra Thotts samlinger var prisen 10.000 Rdl. og han tilbød selv at beholde dem, hvis man fandt prisen for høj!

Nu skal man ikke tro, at alle disse finansielle operationer gjorde, at regeringen mistede tilliden til Moldenhawer, tværtimod man satte uhyre pris på hans indsats for biblioteket, således blev det i 1814 ved hertugen af Augustenborgs død overladt til ham selv umiddelbart at forelægge bibliotekets anliggender for kongen. Han blev altså sin egen minister.

Penge, plads og personale er de 3 p'er, som optager næsten al tid og alle ressourcer for en biblioteksleder.

Med de store anskaffelser blev der behov for mere plads og i Moldenhawers tid blev bibliotekets areal foreslået udvidet til det dobbelte ved at det overtog kunstkammerets lokaler. Dette skete dog først efter Moldenhawers død.

Personalet var ikke stort. Udover overbibliotekaren var der to faglige medarbejdere, først Ekkard og Nyerup, og siden hen Werlauff og Molbech, hvor sidstnævnte i 1812 blev den 3. faglige medarbejder. Siden kom J. Bølling til, Moldenhawers plejesøn!

Det lykkedes for Moldenhawer at få Frederik d. VI og dronningen til at besøge biblioteket i august 1816 og det medførte, at overbibliotekaren modtog følgende kongelige reskript:

”Da den Opmærksomhed, Vi stedse have havt henvendt paa vort store Bibliothek, er forøget ved, at Vi nyeligen med allerhøieste Tilfredshed have beseet samme, saa ville Vi allernaadigst have dig paalagt allerunderdanigst at indsende en

Liste over hvad der, siden Bibliothekets chef, Vor høisalige Svoger, Hans Durchlauthed Hertugen af Augustenborgs, dødelige Afgang er anskaffet saavel af nye Værker, som af Supplementer og Fortsættelser af de gamle.”

”Derhos ville Vi allernaadigst modtage dit allerunderdanigste Forslag, hvorledes en samlet Catalog over hele Bogsamlingen kunde paa den mindst bekostelige Maade tilveiebringes.”

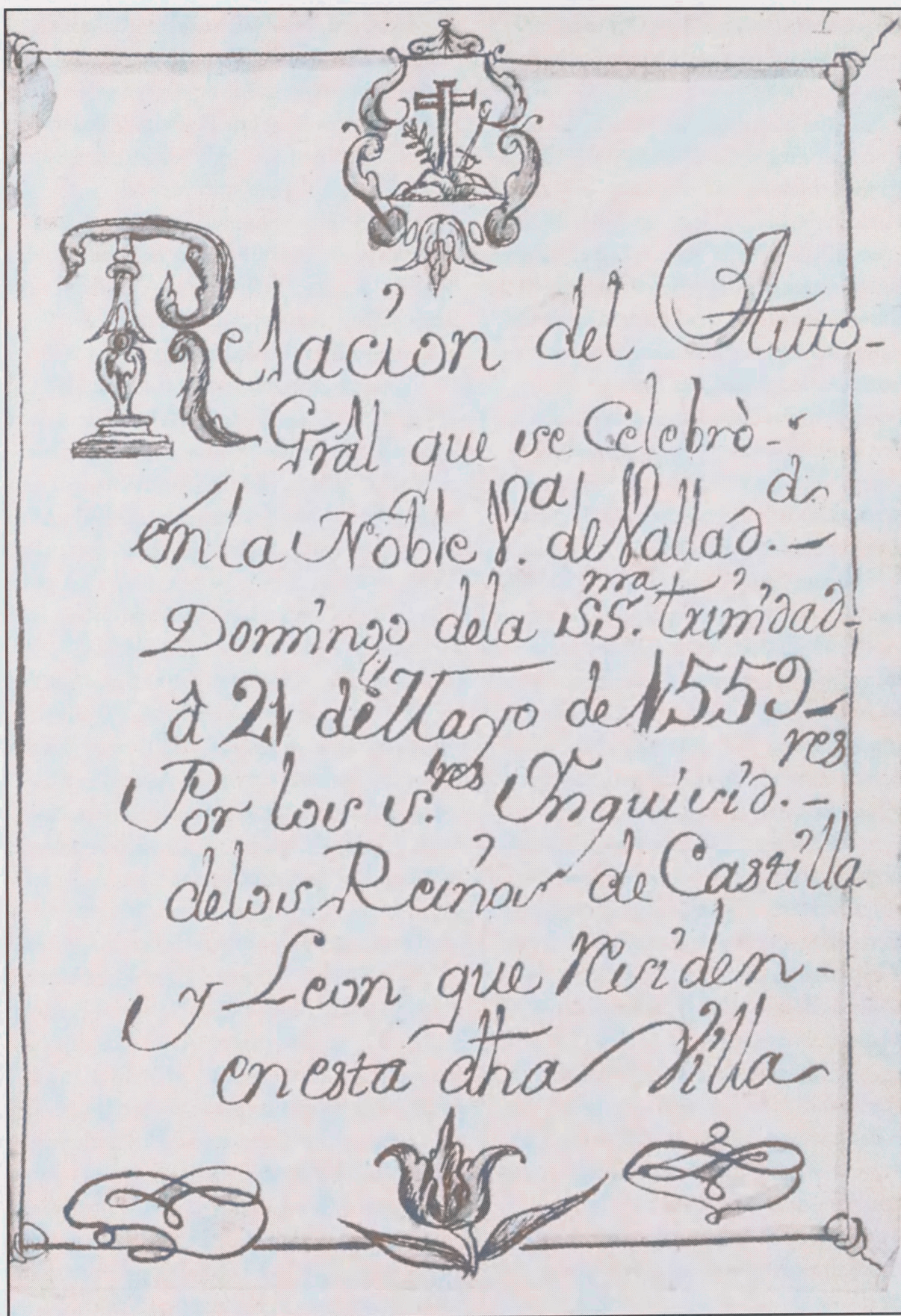
Herved kom der for alvor gang i det store katalogarbejde, og udover de faglige medarbejdere blev der ansat midlertidige medhjælpere til arbejdet. Werlauff mener, at ved Moldenhawers død 7 år senere, var næsten halvdelen af arbejdet fuldført.

Meget nåede Moldenhawer; men ikke alle planer lykkedes. Således udviklede han et forslag til, hvad han kaldte et museum, forstået som et forskningsinstitut, hvor man skulle publicere omkring de historiske og litteraturhistoriske kilder. Man var langt fremme med planerne om indhold, ledelse og medarbejdere; men af flere grunde blev det ikke gennemført.

Moldenhawers egne samlinger

Werlauff mener, at Moldenhawers samling uden al sammenligning er den største private samling på sin tid, uden at angive hvor stor; idet andre private samlinger var gået tabt ved brande eller splittet på auktioner, og Moldenhawer havde købt flittigt ind på disse.

Hans private bibliotek havde lidt en del under Københavns bombardement i 1807, mens Det kgl. Bibliotek gik fri, og han har i et brev til hertugen af Augustenborg givet udtryk for, at han og hans familie var i livsfare, og at hans bøger og papirer blev kastet ud af vinduerne og at noget blev stjålet.

Fra Moldenhawers bibliotek. På siderne ses dels et håndskrift, dels en tryksag indlagt i håndskriftet fra Moldenhawers samlinger til den spanske inkvisitions historie. Begge bærer inkvisitionens våben: et kors omgivet af olivengren og sværd. Håndskriftet rummer en

INSTRVCCION QVE HAN

DE GVARDAR LOS COMISSARIOS DEL SANTO

Oficio en las declaraciones, y testificaciones que recibieren

tocantes al crimen de Brugeria.

LO PRIMERO, Que las personas que vinieren de su voluntad a declarar, ó fueren llamados en los casos necesarios, auiendo hecho el juramento acostmbrado conforme a la Instrucción de Molde que se les dio con los titulos de Comissarios. Y declarando en voz ante el Notario del Santo Oficio, todo lo que tuieren que dezir. Y hecho se muy capaz dello, se escriuira muy puntualmente, con el estilo, language y contradiciones que lo dixeren, preguntandoles que les ha mouido ha venir ha hazer la declaracion, y si para ello han sido persuadidas, atemorizadas, o forçadas las tales personas, y por quien: y escriuiendo puntualmente lo que respondieren.

2 Y auiendo dicho, que ayau ydo y hallado se presentes a las juntas, y aquellarres de las bruxas, declaren primero el principio que tuieron para yr, quanto ha, y como fueron la primera vez, y despues. Y si para ello fueron hablados primero, por quien, y en que tiempo y ocasion, y a que ora, antes, o despues de acostarse, o auiendose ya comenzado a dormir, o estando despiertas. Y si se les pidio primero su consentimiento en aquella, o otra ocasion antes, y todo lo que en razon de ello passò. Y si para yr a las dichas juntas y aquellarres, se vntaron, como, con que, y donde, y con que intencion, si para yr corporalmente, o para dormirle. Y si ay diferencia del vnto para yr, ò para hazer maleficios, y con q cosas, y certimo:

anonym øjenvidneskildring af den store kætteraftænding, den såkaldte autodafé, mod protestanterne i Valladolid 1559. Tryksagen er en instruks for inkvisitionskommissærer på kun 4 sider, rimeligvis trykt i Logrono først i 1600tallet. (Det Kongelige Bibliotek).

Der er også en andenhånds beretning om, at studenterne, der skulle hjælpe til med at redde hans bøger, var ondskabsfulde over for ham, fordi han i 1801 havde været med til at opløse Studenterkorpset: ”Adskillige af sine Manuskripter fandt han i Vandkaret, og En skal have tilføjet den Bemærkning, at i Vandet vare de sikkrest for Ilden.”

P.E. Müller fortæller, at Moldenhawer tog sig skaden på sit bibliotek meget nær og at han i flere år ikke så til samlingen.

I 1805 skænkede han 500 bøger til katedralskolen i Kristianssand i Norge, og jeg havde længe undret mig over, hvorfor netop hertil, idet det ikke har været muligt at finde nogen særlig relation mellem ham og denne by, men svaret fandt jeg i Uffe Østergårds artikler i Weekend avisen om helstatens universiteter. Man havde nemlig i 1795 fra Norge sendt et forslag til kongen om et selvstændigt norsk universitet. Dette var regeringen imod af finansielle og andre grunde; men formelt imødekom man ønsket ved en resolution om at visse forberedende eksamener kunne aflægges ved en af de fire norske katedralskoler.

Og her passer Moldenhawers gave perfekt ind i billedet af den officielle universitetspolitik, som han i høj grad var medspiller i.

I 1820 skænkede han 100 af sine håndskrifter til Det kgl. Bibliotek og ved den lejlighed tilkendegav han, at der efter hans død ikke skulle findes en eneste bog i hans samling, som manglede i Det kgl. Bibliotek. Efter hans død fik biblioteket således over 1.000 bind, som man ikke i forvejen havde, og man fik også mange værker ombyttet, så biblioteket fik de bedste eksemplarer. Endelig fik biblioteket knap 200 håndskrif-

ter, som hans samling indeholdt, samt udtog af håndskrifter, breve og optegnelser, hvorom Moldenhawer afslutningsvis havde skrevet: ”Mögen sie einst in die Hände eines Mannes fallen, dem zu ihren Benutzung eine glücklichere Musse wird, als mir in diesem Erdenleben zu Theil werden sollte.“

– Ja, fritid havde han ikke haft meget af –

Håndskrifternes proveniens

Ad da Adler har i sin disputats fra 1917 gennemgået Moldenhawers håndskriftssamling og kan konstatere, at en del er købt på auktioner, hvor Moldenhawer både har købt til biblioteket og sig selv. En del stammer fra hans 2 udlandsrejser og her har han erhvervet en del stykker til spotpris; men Adler siger: ”Men en ikke ubetydelig del af Samlingen, og det til dels de værdifuldeste Stykker, er erhvervet per nefas. Dette ses ogsaa af, at det Stykke af Titelbladet, hvor Proveniensbetegnelserne findes, ofte er afklippet, eller der findes mer eller mindre vellykkede Rasurer. Da en del Ejerindskrifter heldigvis er bevarede, kan det ikke bevises, at Moldenhawer selv har foretaget Udslettelserne.”

Mere konkret hedder det om enkelte stykker:

”I Oxford udtog han Breve af Bernards Samling. i Spanien udskar han Blade af gamle Haandskrifter i Escorial og Madrid. Sikkert er noget af hans spanske Samlinger, især originale Dokumenter erhvervet paa lignende Maade, men sikre Beviser herfor foreligger ikke. Hvad han fraset de helt moderne Dokumenter har fundet i Paris, hvor man i 1783 ikke kunde købe gode Haandskrifter for en slik, er for en stor Del bevisligt stjaalet, og for Restens vedkommende er det sandsynligt.”

”I en række Tilfælde kan det paavises, at Moldenhawer har udtaget Stykket i et af disse Biblioteker....”

”De egentlige Fundgruber for Moldenhawer har været Jakobinerklostret i Rue St. Honoré og St. Germain des Près, de biblioteker han satte højest I Paris.... Som klostrets ejendom er kun eet stykke betegnet, Combefis' Catene, en tyk bog, det maa have været vanskeligt at borteskamotere.”

Adlers konklusion er: ”Da det i det foregaaende er bevist, at han tog, hvad han fik lyst til og kunde faa fat paa, er det indtil videre rimeligere at antage, at han selv har udtaget sine gamle Haandskrifter i Klosterbibliothekerne end at han skulle have købt dem senere af Dreyer.”

Adlers fordømmelse af Moldenhawers adfærd er meget moderat: ”En hel Del af Moldenhawers Samling er i hvert fald taget i Bibliotheker, hvor Kontrollen var mangelfuld. Dette Tillidsbrud maa ikke dømmes for haardt. Moldenhawer tog først og fremmest Haandskrifter, der var af Betydning for hans Studier, navnlig fristede alt vedrørende Bibeltext og Kirkehistorie ham. Breve fra Fortidens lærde tog han, fordi de var af Betydning for Videnskabens Historie, ikke for at skaffe sig en Autografsamling.... Hans formaal var at udnytte Indholdet, at bringe Fortidens Lærdom for Lyset igen, ikke at slaa Penge paa sine Skatte. Hans Tilbud til Holmes om at sælge Profetcodexen for en efter Datidens Forhold meget høj Pris er det eneste Tegn paa, at han ville tjene paa sin Samling, men dette Haandskrift var han rimeligvis kommet ærligt til. De fleste ranede Stykker er nyere Lærdes Arbejder, der aldrig har været kurante Varer. Faa Aar efter hans Hjemkomst, da han blev Overbibliothekar, var hans Indtægter iøvrigt saa store, at han ikke behøvede den Slags Emolumenter.”

Så kan man da næsten ikke finde

flere gode undskyldninger og dog:

”Moldenhawer maa altsaa betragtes som en for nænsom Samler, han kan ikke sættes i klasse med de rigtige Haandskriftstyve.”

Og nogle af disse slemme tyves meritter gennemgås så, hvorefter Adler siger: ”Sammenlignet med saadanne Misdædere er Moldenhawer en næsten ulastelig Samler; han tog hvad der interesserede ham, fra folk, hvis Tillid han ganske vist sveg; men som han dog ikke havde større Forpligtelse overfor.”

Og til sidst: ”Sin Samling skænkede han det Land, der var blevet hans Fædreland og som han havde ofret alt sit Arbejde og udrettet mere end de fleste Indfødte. I hans egen Tid antydes det aldrig, at hans Samling var erhvervet paa mindre heldig Maade.”

Det ville måske også have fået en og anden til at overveje, om man havde sat ræven til at vogte gæs!

Moldenhawer blev ved arv og giftermål samt sine indtægter fra flere embeder en velhavende mand, og han havde et landsted på Strandvejen tegnet af C.F. Hansen. Han hørte til kredsen omkring Bernstorff, var vellidt i regeringen og også hans kolleger har godt at sige om ham. Han holdt stor selskabelighed og var selv meget underholdende. Han blev udnævnt til Etatsråd i 1804 med anciennitet fra 11. marts 1796; den dag hvor forhandlingerne om Suhms bibliotek blev afsluttet., og konferensråd i 1811 samt Ridder af Danneborg i 1809 begrundet med den ”udmærkede Duelighed og Nidkærhed” han havde udvist som overbibliothekar, så han fik megen officiel anerkendelse for sit flotte arbejde. Men der var også modvilje imod ham. Som nævnt var studenterne imod ham pga. hans medvirken til at afskaffe Studenterkorpset; men hertil kom, at han var tysker, og at han vedblev med at

tale tysk. Selvom han beherskede utallige klassiske og moderne sprog, en af hans tilhørere fandt, at Ciceros modersmål blev et levende sprog på hans læber, lærte han aldrig at tale ordentlig dansk og hertil kom så træk i hans væremåde, som stødte mange. Selvhersker temperament, storagtighed i optræden og utålmodighed over for andres meninger nævner hans langt senere efterfølger Carl S. Petersen tillige med at hans væsen ikke umiddelbart indgød tillid.

Hverken i datiden eller senere er der imidlertid nogen tvivl om hans dygtighed og energi, specielt for Det kgl. Bibliotek. Han blev i 1817 fritaget fra sit hverv i Universitetsdirektionen, men beholdt sine indkomster derved, for ”at han kunde anvende sin Tid til Bedste for den Bogsamling, ved hvis fuldkommere Indretning og deraf flydende større gavnlighed han havde erhvervet sig en sand Fortjeneste af det Offentlige og Hans Majestæts allerhøjeste Tilfredshed.”

Det ville have været spændende at slutte af med at vise et billede af Moldenhawer; men mærkeligt nok har det ikke været muligt at finde et portræt af denne kulturelle forgrundsfigur.

Anvendte kilder

E.C. Werlauff: Efterretninger om det kgl. Bibliothek. 2. udg. 1844, s. 245-337

Ada Adler: D.G. Moldenhawer og hans Haandskriftsamling, København 1917, s. 256-77

Carl S. Petersen: Daniel Gotthilf Moldenhawer, i Dansk Biografisk Leksikon, bind 16, København 1939, s. 13-17

Uffe Østergård: Universitas Regia Fredericiana, i Weekendavisen, 26. sept. - 2. okt. 2003, s. 9